

## עניינים תוכן

|                                                                        |    |
|------------------------------------------------------------------------|----|
| מבוא .....                                                             | 2  |
| מתודולוגיה .....                                                       | 3  |
| פרק ראשון- תיאורטי יחסים מיוחדים מול אינטרסים אמריקאים .....           | 4  |
| מערכת יחסים מיוחדים .....                                              | 4  |
| אינטרסים לאומיים אמריקאים .....                                        | 7  |
| פרק רביעי- היבט מדיני .....                                            | 9  |
| הארי טרומן והחלטה על תכנית החלוקה .....                                | 9  |
| רונלד רייגן ותכנית רייגן .....                                         | 11 |
| פרק שני- היבט כלכלי .....                                              | 13 |
| הארי טרומן והענקת מלווה של 135 מיליון דולר .....                       | 14 |
| רונלד רייגן והסכם אזור הסחר החופשי .....                               | 16 |
| פרק שלישי היבט בטחוני .....                                            | 18 |
| הארי טרומן והציות לאמברגו שהטיל האו"ם על ישראל .....                   | 18 |
| רונלד רייגן וההכרזה על ישראל כבעלת ברית עיקרית שאינה חברה בנאט"ו ..... | 20 |
| דיון .....                                                             | 22 |
| סיכום .....                                                            | 23 |
| ביבליוגרפיה .....                                                      | 24 |

## מבוא

מערכת היחסים של ישראל ושל ארצות הברית היא מערכת יחסים אשר ידעה עליות ומורדות רבים. עד למלחמת העולם השנייה ולשואה אמריקאים בודדים התעניינו באפשרות של הקמת מדינת ישראל וברוב המקרים עשו זאת באופן שלילי<sup>1</sup>. אלמלא השואה והשינוי הגדול שהיא גרמה לדעת הקהל האמריקאי בנוגע לשאלה היהודית, יש להניח כי ארצות הברית לא הייתה תומכת בהקמת המדינה היהודית מאחר והיא ביקשה לחזק את הקשרים עם העולם הערבי. אחת הסיבות לכך שההכרזה על המדינה כן נתקבלה היא משום אותם "יחסים מיוחדים"<sup>2</sup>.

ב-1962 הכריז הנשיא קנדי באופן רשמי כי לארה"ב יש "יחסים מיוחדים" עם מדינת ישראל. אך מה זה בעצם אומר? האם כל החלטה של ארה"ב נקיה מאינטרסים? או שמא דווקא ההכרזה על יחסים מיוחדים היא מעין סיפור כיסוי לאינטרסים האמריקאים? כלומר, מהו הגורם המשמעותי ביותר לקבלת ההחלטות האמריקאית כאשר היא נדרשת לקבלת החלטות כזו בנוגע למדינת ישראל. האם כאשר תהיה התנגשות בין האינטרס הלאומי של המדינה ובין הצרכים של ישראל אשר כביכול מעוגנים בתבנית היחסים המיוחדים יוכלו אותם היחסים להשפיע על קבלת ההחלטות האמריקאית?

על מנת לענות על שאלת המחקר אתאר ראשית את ספרות המחקר אשר עוסקת בשאלות של יחסים מיוחדים ושל האינטרס הלאומי. נושא זה נחקר רבות במחקר ואנסה לתאר אותו בקצרה על מנת להבין מבחינה תיאורטית את ההבדלים בין המונחים הללו. לאחר מכן אערוך סקירה של שלושה פרקים אשר יבחנו שני נשאים בולטים של הממשל האמריקאי. הנשיא הראשון שלאחר מלחמת העולם, הארי טרומן, אשר בזמנו החלה למעשה המלחמה הקרה אשר עזרה לעצב את מערכת היחסים ואת האינטרס הלאומי של ארצות הברית בכלל ושל ארצות הברית עם מדינת ישראל בפרט.

לעומתו אבחן את הנשיא האחרון של המלחמה הקרה עם ברית המועצות, רונלד רייגן אשר שלט בארצות הברית במשך מרבית שנות השמונים ואשר יצירת האינטרס הלאומי של ארצות הברית בעולם כולו ועם ישראל התרחש לרוח אותם השינויים. אנסה לקבוע האם החלטות מהותיות ביחסי ארה"ב-ישראל, נקבעו בהתאם לאינטרסים האמריקאים או שהיה בהן פן נוסף, אישי יותר, המעיד על יחסי קרבה בין שתי המדינות. זאת לפי כמה החלטות אשר מתוארות בקצרה בטבלה המצורפת:

<sup>1</sup> אברהם בן צבי. מטרומן ועד אובמה: עלייתם וראשית שקיעתם של יחסי ארצות הברית: ישראל. האוניברסיטה הפתוחה. 2011. עמ' 13.

<sup>2</sup> חנן בר און, חמישה עשורים של יחסי ישראל ארצות הברית, בתוך: עצמאות חמישים השנים הראשונות עורכת: אניטה שפירא, מרכז זלמן שזר, 1998, עמ' 377.

## מתודולוגיה

כאמור, בחרתי בשני הנשיאים, שכל אחד מהם כיהן בשתי קדנציות, האחד מהמפלגה הרפובליקנית והשני מהמפלגה הדמוקרטית. את ההחלטות בחרתי על פי סיווג של אופי ההחלטה עצמה: כלכלית, ביטחונית או מדינית. אני אנתח ואקבע האם ההחלטה נבעה מאופי היחסים בין ישראל לארה"ב, או שנלקחה רק על סמך האינטרסים האמריקאים הנוגעים לנושאים הללו:

| שם הנשיא       | טרומן                             | רייגן                                                                       |
|----------------|-----------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------|
| תקופת כהונה    | 1945-1953                         | 1981-1989                                                                   |
| החלטה כלכלית   | הענקת מלווה של 135 מיליון דולר    | הסכם "אזור סחר חופשי" (1985)                                                |
| החלטה ביטחונית | ציות לאמברגו שהטיל האו"ם על ישראל | הכרזה על ישראל כ"בעלת ברית עיקרית שאינה חברה בנאטו"                         |
| החלטה מדינית   | תמיכה בתכנית החלוקה               | תכנית רייגן                                                                 |
| ראש הממשלה     | בן גוריון (1948-1954)             | בגין (1977-1983)<br>שמיר (1983-1984)<br>פרס (1984-1986)<br>שמיר (1986-1992) |

שאלת המחקר אם כן תהיה מהם הגורמים העיקריים אשר הביאו לקבלת ההחלטות אשר מצוינות לעיל בנוגע למדינת ישראל. האם היו אלו היחסים המיוחדים אשר הביאו לקבלת אותם ההחלטות או שמא האינטרס הלאומי הוא זה אשר בגללו קיבלו את אותם ההחלטות. ברור כי עירוב של שיקולים בתוך תהליך קבלת ההחלטות ולא נוכל לומר כי החלטה מסוימת התקבלה רק בגלל תבנית מסוימת אחת באופן בלעדי, אולם למרות זאת אנסה בעבודה זאת לעמוד על העיקר. כלומר מהי הסיבה העיקרית לקבלת ההחלטות.

חשיבות המחקר היא בכך שיש להבין את שורשי היחסים בין ישראל ובין ארצות הברית, בעלת הברית העיקרית של ישראל, בכל הנוגע לקבלת החלטות בקשר לישראל. הקשרים בין ארצות הברית וישראל יצרו תלות של ישראל בארצות הברית, אשר הולכת וגוברת, מצד אחד, אולם נתפסים בעיני הציבור הרחב בתור בעלת ברית אשר פועלת מתוך תפיסת עולם משותפת. אולם האם תפיסה זו נכונה. האם ממשלת ארצות הברית אכן פועלת מתוך ראייה ערכית משותפת או שמא היא דואגת בעיקר לאינטרס הלאומי שלה והשימוש במונח יחסים מיטוחדים הוא שימוש רוטרי בלבד אשר נועד ליחסי ציבור בעיקר.